Est. 1841 | YORK ST JOHN UNIVERSITY

Moreh, Chris (2015) Magyar bevándorlók az Egyesült Királyságban: demográfiai, földrajzi és szociológiai körkép [Hungarian migrants in the United Kingdom: demographic, geographic and sociological aspects]. Demográfia, 57 (4). pp. 137-172.

Downloaded from: https://ray.yorksj.ac.uk/id/eprint/3035/

The version presented here may differ from the published version or version of record. If you intend to cite from the work you are advised to consult the publisher's version: http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/2637/2489

Research at York St John (RaY) is an institutional repository. It supports the principles of open access by making the research outputs of the University available in digital form. Copyright of the items stored in RaY reside with the authors and/or other copyright owners. Users may access full text items free of charge, and may download a copy for private study or non-commercial research. For further reuse terms, see licence terms governing individual outputs. Institutional Repositories Policy Statement

RaY

Research at the University of York St John

For more information please contact RaY at ray@yorksj.ac.uk

MAGYAR BEVÁNDORLÓK AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁGBAN: DEMOGRÁFIAI, FÖLDRAJZI ÉS SZOCIOLÓGIAI KÖRKÉP[1]

MOREH CHRISTIAN[2]

Összefoglaló

Jelen tanulmány a magyarok EU-csatlakozást követő egyesült királysági irányultságú migrációját elemzi. A magyarok vándorlási hajlandósága aránylag alacsony volt mind az uniós csatlakozás előtt, mind pedig az uniós tagság első pár évében, ugyanakkor ez a trend változásnak indult az elmúlt évek során. A tanulmány első része az egyesült királysági magyar bevándorlás demográfiáját és társadalomföldrajzát elemzi a rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján. A szerző saját becslési módszer alapján 86 000 fő körülire becsüli a jelenleg Nagy-Britanniában élő első generációs magyar munkavállalók számát, akik több mint egyharmada Londonban él. A magyar migránsok ugyanakkor többnyire fiatalok, nemi összetételük kiegyensúlyozott, és „mozgékonyak". Az adó- és társadalombiztosítási nyilvántartásba vételüket kérelmezők több mint fele két évnél rövidebb ideig marad a célországban.

A tanulmány második része – a magyarok migrációja emberi tényezőinek megragadása érdekében – egy 2013-ban lezajlott terepmunkából származó kvalitatív interjúanyagot elemez, amely kiemeli a gazdasági hanyatlás, bizonyos közpolitikai döntések, illetve a nyelvismeret és az online migrációs ipar hatását a migrációs hajlandóságra és a migránsok beilleszkedésére. Az elemzett adatok továbbá azt sugallják, hogy az egyesült királysági irányultságú elvándorlás előreláthatólag fokozódni fog a következő évek során, és az uniós állampolgárság által biztosított jogoknak és szabadságnak köszönhetően a vándorlás egyre összetettebb mintázatokat követ majd, kérdésessé téve az ideiglenesség és a letelepedés lehetőségeinek kizárólagosságát és ellentétességét.

Tárgyszavak: kivándorlás, nemzetközi migráció, mobilitás, Egyesült Királyság

[1] Jelen tanulmány egy angol nyelven már megjelent dolgozat (Moreh 2014) magyarra fordított és átdolgozott változata.

[2] PhD-hallgató, Northumbria University, Newcastle upon Tyne, Egyesült Királyság, email: cristian.moreh@northumbria.ac.uk.

Demográfia, 2014. 57. évf. 4. szám, 309–343.

Bevezetés

Az Európai Unió (EU) 2004-es bővítése új fejezetet nyitott az Európán belüli migráció történetében, mind a vándorlások mértékét, mind formáit illetően (Black 2010, Favell 2008). Az „újfajta" mozgások állítólagos újszerűségüket a globalizálódó világgazdaságban lezajló termelési-fogyasztási folyamatok egymásba fonódásával a hátterében létrejött, az EU-tagság által biztosított feltételrendszernek köszönhetik (Sassen 1988). Ugyanakkor az európai uniós tagság feltételei és következményei eltérő módon jelentkeznek a különböző tagállamokban, és e különbségek és fejlődési pályáik időnkénti újraértékelése egy elhanyagolhatatlan feladat. Jelenleg az Európán belüli kelet-nyugati irányú migrációról készült beszámolók egy a szabad mozgás eszménye és különféle gazdasági és faji jellegű megkülönböztetések tapasztalatai közé ékelődő folyamatról szólnak (Favell – Nebe 2009, Fox et al. 2012, McDowell 2008).

A felmérések tanúsága szerint az EU-állampolgárok számára a „szabad mozgás" joga jelképezi az Európai Unió lényegét és legfőbb érdemét (European Commission 2013a, 2013b). Ugyanakkor a „régi" (EU15) tagállamokban ehhez az általános értékeléshez meglehetős félelmek társulnak az Unió keleti bővítéseinek a bevándorlásra gyakorolt előrelátható hatásaival kapcsolatban. Ilyetén félelmek következtében a 2004-es EU-bővítés alkalmával mindösszesen három „régi" tagállam – Írország, Svédország és az Egyesült Királyság – döntött úgy, hogy nem él a legfeljebb hétéves időszakra kiszabható átmeneti munkaerő-piaci korlátozások bevezetésével az újonnan csatlakozott országok – köztük Magyarország – állampolgáraival szemben. Minthogy a többi tagállamban a szabad munkaerő-áramlás átmeneti korlátozása bevezetésre került, a hármak döntése által előidézett helyzet – Miloslav Bahna szavaival élve – „egy az Európai migráció történetében példanélküli kísérlettel ér fel" (Bahna 2008: 845).

Jelen tanulmány ezen „kísérlet" kimenetelét szemrevételezi a magyarok EU-csatlakozást követő egyesült királysági irányultságú mobilitásának a példáján keresztül. Minthogy a magyar állampolgárok vándorlási rátája alacsonynak mondható a szomszédos országok polgáraiéhoz képest – amely trend azonban az utóbbi években változásnak indult (ahogy tanulmányunk is rámutat erre a későbbiekben) –, írásunk hasznos esettanulmányként járul hozzá az „új európai migrációs rendszer" (Favell 2008) összetettségének megértéséhez, főleg a különféle nemzetállami szintű közpolitikai döntések migrációra gyakorolt hatásait illetően. Először is, a magyarok vándorlását a tágabb kelet-közép-európai mobilitás kontextusában mutatjuk be, körvonalazva a mozgások mintázataiban észrevehető hasonlóságokat és eltéréseket, és bemutatva a gazdasági világválság által kihangsúlyozott legmeghatározóbb gazdasági taszító tényezőket. Másodsorban, az elérhető statisztikai adatok tükrében tárgyaljuk a magyar migráció földrajzi és demográfiai dimenzióit az Egyesült Királyságban. Harmadsorban, a

körvonalazódó trendek emberi arcának a megragadására törekedve felvezetünk egy kvalitatív elemzést, egy 2013 nyarán Londonban végzett kutatás interjú jellegű adataira építve. Jelen tanulmány céljainak megfelelően e kvalitatív leírás elsősorban néhány fő téma illusztrálására lesz alkalmas, semmint egy átfogó és kimerítő elemzésre.

EU-csatlakozás, gazdasági pályaívek és migráció Kelet-Közép-Európában

Egy évtized távlatából a fentebb említett szelektív munkaerő-piaci nyitás következményeiről nyerhetünk elsődleges benyomást az EU tagállamaiban élő új tagországbeli migránsok (A12) eloszlását bemutató térképre pillantva (lásd *1. térkép*). Amint az *1. térkép*ből kiolvashatjuk, az A12 országokból származó migránsok majdnem 80%-a négy EU15 tagállamban tömörül, 23%-uk az Egyesült Királyságban.[3] E kép igencsak eltér az egy évtizeddel korábbitól, amikor Németország fogadta az ugyanazon származási országbeli összes migráns 43%-át, az Egyesült Királyság pedig az ennél sokkal csekélyebb 8%-át. Jelenleg a 2004-ben csatlakozott tagállamok mintegy feléből érkező migránsok több mint egyharmada számára az Egyesült Királyság a kedvenc migrációs célország, Németország pedig egyedül Magyarország, a Cseh Köztársaság és Szlovénia esetében őrizte meg a vezető célországi pozícióját, legalábbis a migránsállomány tekintetében.[4] Magyarország esetében a korábbi migrációs hálózatok fontossága nyilvánvaló, minthogy már az uniós csatlakozást megelőző év végén 54 714 magyar állampolgár élt Németországban, míg az Egyesült Királyságban csupán 6021 magyar állampolgárságú bevándorlót tartottak számon a hivatalos statisztikai források (Eurostat 2015).

[3] Jelen tanulmányban a következő taxonómiai csoportosításokat és elnevezéseket használjuk. Az EU15 alatt a tizenöt „régi" tagállamot értjük (Ausztria, Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svédország). Az A12 azon új tagállamok összességére vonatkozik, amelyek 2004-ben, illetve 2007-ben csatlakoztak az Unióhoz. Az A10 csupán a 2004-ben csatlakozottakat tartalmazza (Ciprus, Cseh Köztársaság, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia, Szlovénia). Az A8 az A10-ek közép-európai és balti államaira korlátozódik (azaz Ciprus és Málta nélkül). Az A2 a 2007-ben csatlakozott két tagállamra utal (Bulgária és Románia). A „közép-kelet-európai" alatt pedig az A8 és A2 együttesét értjük.

[4] A be- és kiáramlások feltehetően ennél árnyaltabb képet mutatnának, ehhez azonban nem állnak rendelkezésünkre megbízható összehasonlító adatok.

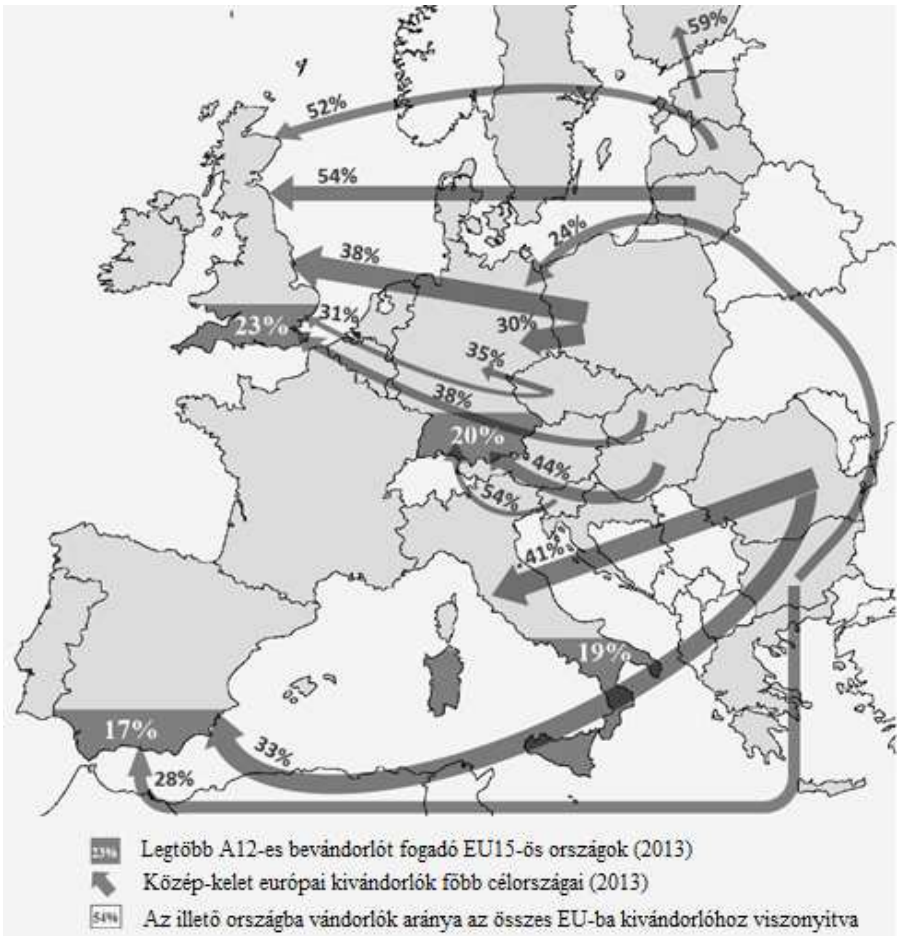

Megjegyzés: A térkép a célországok bevándorlási adatai alapján készült. A nyilak vastagsága a migránsok abszolút számát tükrözi. Ahol a két fő célországba irányuló migránsok számaránya közötti különbség 15%-nál alacsonyabb, mind a két célország fel van tüntetve.

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat (2015) adatai alapján. A hiányzó értékeket a legközelebbi elérhető Eurostat értékkel pótoltuk, vagy állami adatbázisok alapján: Office for National Statistics (2013a, 2014a), Census Office for Northern Ireland (2011), National Records of Scotland (2013), INSEE (2008, 2011), El.Stat (2011).

1. térkép: A 12 újonnan csatlakozó országból származó migránsok eloszlása az EU tagállamaiban (2013)
Map 1: Distribution of migrants from the 12 accession countries in EU states (2013)

A magyar, cseh és szlovén emigránsállomány németországi dominanciájának fenntartása többnyire annak köszönhető, hogy a három országból viszonylag alacsony maradt az EU-csatlakozás utáni elvándorlás. Az illető országok 2003-as lakosságszámát alapul véve Szlovénia esetében 0,48%-os, a Cseh Köztársaságban 0,57%-os, Magyarország vonatkozásában pedig 1,63%-os volt az EU15-be irányuló migráció, nagyjából tükrözve a korábbi ökonometriai becslések által valószínűsített alacsony migrációs hajlandóságot (lásd Bauer – Zimmermann 1999). A többi régióbeli országból való elvándorlási arány ezeknél az értékeknél jóval magasabb volt. Szlovákia esetében az EU15-be irányuló migráció ugyanebben az időszakban 2,39% volt, Észtországé 3,37%, Lengyelországé 3,59%, Lettországé 5,33%, Litvániáé 6,77%, Romániáé pedig egy kimagasló 9,07%.[5]

Az új tagállamok 2004–2006 közötti migrációs magatartását elemezve Bahna (2008) megállapította, hogy erős korreláció fedezhető fel a megvalósult migráció aránya és a küldő ország bruttó hazai terméke (GDP) között, mintegy igazolandó a neoklasszikus migrációelméletek bizonyítóerejét az EU-n belüli mobilitásra nézve. Ez a megállapítás azonban pontosításra szorul, ha vizsgálatunkat kiterjesztjük a jelenig, és a mobilitás és gazdasági fejlődés kapcsolatának *folyamatára* vagyunk kíváncsiak, ugyanis az uniós csatlakozást követően a régió országai eltérő gazdasági pályaíveket jártak be, részben a 2008-as világgazdasági válság egyenlőtlen hatásának köszönhetően (Åslund 2010). Amint az *I. ábrá*n látható, míg 2003-ban Magyarország vásárlóerő-standardban (PPS) kifejezett egy főre jutó GDP-je a harmadik legmagasabb volt a régióban – Szlovénia és Csehország mögött –, 2012-re Észtország, Litvánia, Lengyelország és Szlovákia gazdasága mind lekörözte. Ha a keresetek euróban számított nominálértékét vesszük figyelembe, akkor Magyarország 2003-ban a még előkelőbb második helyen állt Szlovéniát követve, azonban 2012-re a csehországi, az észtországi és a szlovákiai nominálbérek már magasabbak voltak a magyarországinál. Ez utóbbi szempont fontos szerepet játszhat a nemzetközi migráció racionális választáselmélet alapú magyarázatában, amennyiben a migrációs döntések feltehetően a megkereshető összegek nominálértéken történő összehasonlítására tudnak többnyire építeni.

[5] A szerző saját számításai az Eurostat adatai alapján (Eurostat 2015). Lásd továbbá a *II. ábrá*t.

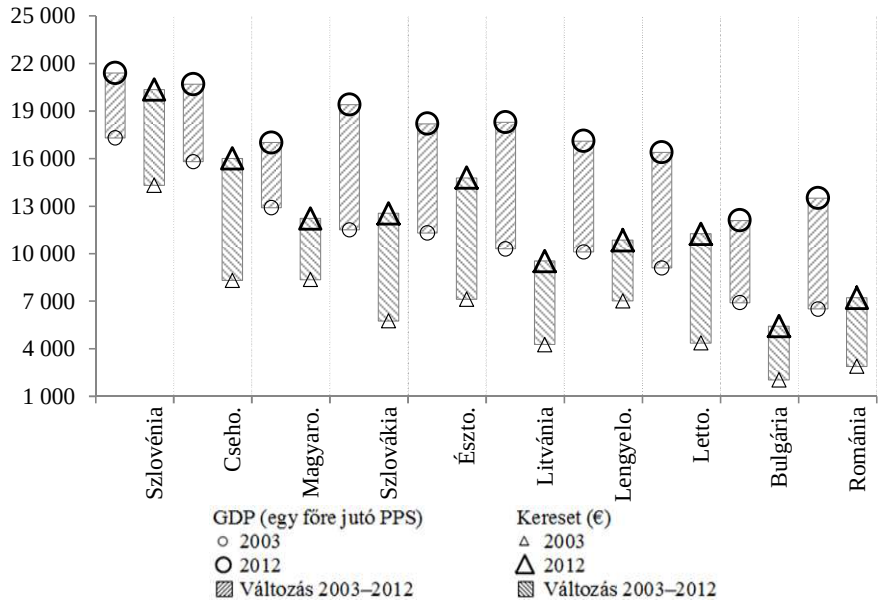

Forrás: Saját szerkesztés Eurostat adatok alapján.

I. A GDP és a nominálbérek alakulása Kelet-Közép-Európában 2003–2012 között
Change in GDP and net annual earnings in Central and Eastern Europe, 2003–2012

Ha a fentieket figyelembe véve az EU-csatlakozást követő migrációs rátákat a 2004–2012 közötti GDP átlagának függvényében vizsgáljuk – amely a kilenc év alatt végbemenő változásokat valamivel pontosabban ragadja meg –, akkor egy gyengébb korrelációt tapasztalhatunk, és Magyarország kitűnik a gazdasági fejlődésének mértékéhez viszonyított, a vártnál alacsonyabb migrációs rátájával (*II. ábra*).[6] Ez a „relatív immobilitás" már a posztszocialista időszak kezdeti éveiben is jellemezte a magyarországi lakosságot. Akkoriban a növekvő munkanélküliség és a gyökeres gazdasági átalakulás közepette – mellyel egyidejűleg a nyugati országhatárok több évtizedes kihagyás után mindenki előtt megnyíltak – a magyarokat inkább egy „kivárásra, migrációs döntéseik elhalasztására való hajlandóság" jellemezte (Szoke 1992: 318). Hasonló hajlandóságot vélhetünk felfedezni a magyar lakosság migrációhoz viszonyuló attitűdjében a 2008–2009-es világválság esetében is, ugyanakkor négy évvel a válság után

[6] A 2004-es GDP-hez mérten a determinációs együttható (r^2) értéke 0,718.

már ezen évtizedes trend visszafordítása is tetten érhető a növekvő migrációs arányokban. Mára az elvándorlás egy aktuális témává vált mind a sajtóban, mind pedig a politikai diskurzusban, a migrációs hajlandóság pedig főként a fiatal generáció körében mutat kimagasló értékeket (Gödri – Feleky 2013, Kapitány – Rohr 2013). Friss felmérések 350 000 fő körülinek ítélik azon 1989 után kivándorolt magyarok számát, akik 2013 elején legalább egy éve tartózkodtak külföldön. Közülük 280 000-re becsülhető azok száma, akik célországa az EU- vagy egyéb EFTA-tagállam (SEEMIG 2014). Ugyanakkor a két fő EU-célország – Németország és az Egyesült Királyság – tükörstatisztikái alapján az is kimutatható, hogy a magyar állampolgárok bevándorlása 2013 folyamán magasabb volt, mint bármelyik korábbi évben az uniós csatlakozás óta (Department for Work and Pensions 2015, Statistisches Bundesamt 2014).

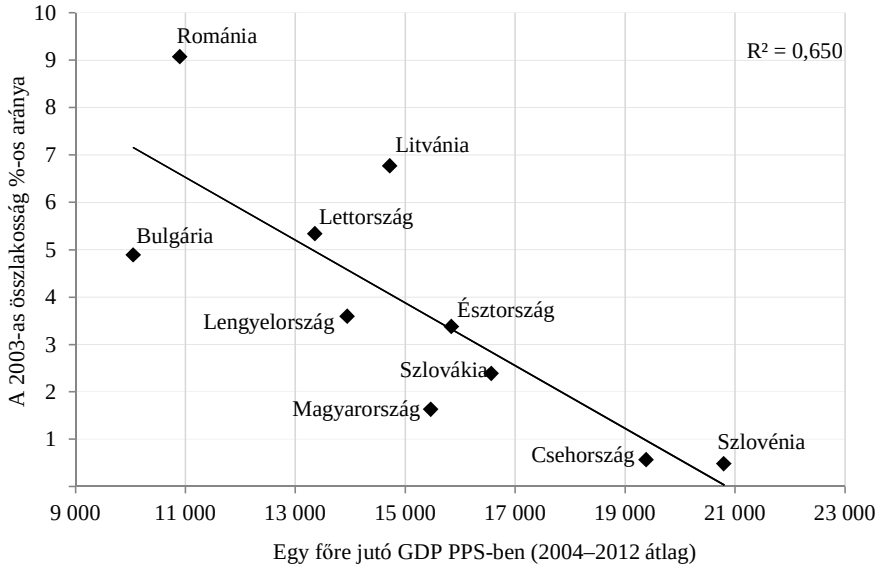

Forrás: Saját szerkesztés Eurostat adatok alapján.

II. A kelet-közép-európai országok Uniós csatlakozást követő migrációs rátája a GDP függvényében
Post-accession Central Eastern European emigration rates and GDP

Az egyesült királysági magyar bevándorlás demográfiája és társadalomföldrajza

A migráns áramlás abszolút értékétől eltekintve különféle mintázatok mutatkoznak meg a kelet-közép-európai munkavállalók Egyesült Királyságba irányuló migrációjában, ami a küldő országokban ható eltérő taszító tényezőkkel magyarázható. Amint a *III. ábrá*n látható, két domináns minta bontakozik ki: a balti országok „kétpúpú" és a közép-európai migránsok „egypúpú" pályagörbéje, amely utóbbitól a magyarok migrációja 2008 folyamán kezdett eltérni. Az adott évben – míg a többi országból származó migráció aránya csökkenésnek indult – a magyar munkavállalók migrációja évi 14 000 fős szinten stabilizálódott (ami az EU-csatlakozás előtti éves áramlás hússzorosát teszi ki), majd észrevehető növekedésnek indult. Mint láthatjuk, 2006-ig a magyar állampolgárok bevándorlása igencsak mérsékelt volt, a cseh állampolgárok szintjét sem érve el, és 2010-ben alig haladta meg a szlovák állampolgárok csökkenő bevándorlásának mind az abszolút, mind az aránylagos szintjét. A 2011 utáni növekedéshez kétségkívül hozzájárult a kedvezményes honosítás bevezetésének migrációs hatása is, azonban Kapitány és Rohr azon állítása, miszerint „a megjelenő növekmény jelentős része (…) olyan magyar állampolgárokat takar, akik sohasem éltek Magyarország területén" (Kapitány – Rohr 2013: 1), empirikusan még bizonyításra szorul.

Valamelyest hasonló trend bontakozik ki a diákmigrációt illetően is. Amint a *IV. ábrá*n látható, a brit felsőoktatási intézményekbe felvételiző magyarok száma 2012–2013-ban ugrott meg, a más régióbeli országokból származók arányához képest is (vö. Makó – Tóth 2014). Mint láthatjuk, nemcsak a már az Egyesült Királyságban tartózkodó felvételizők száma nőtt jelentősen ezekben az években, hanem a Magyarországról felvételizőké is. Ezek a mintázatok mind olyan taszító okok létezésére utalnak, amelyek sajátosak a magyarokra nézve, és amelyekre a következő részben próbálunk meg rávilágítani kvalitatív adatok alapján.

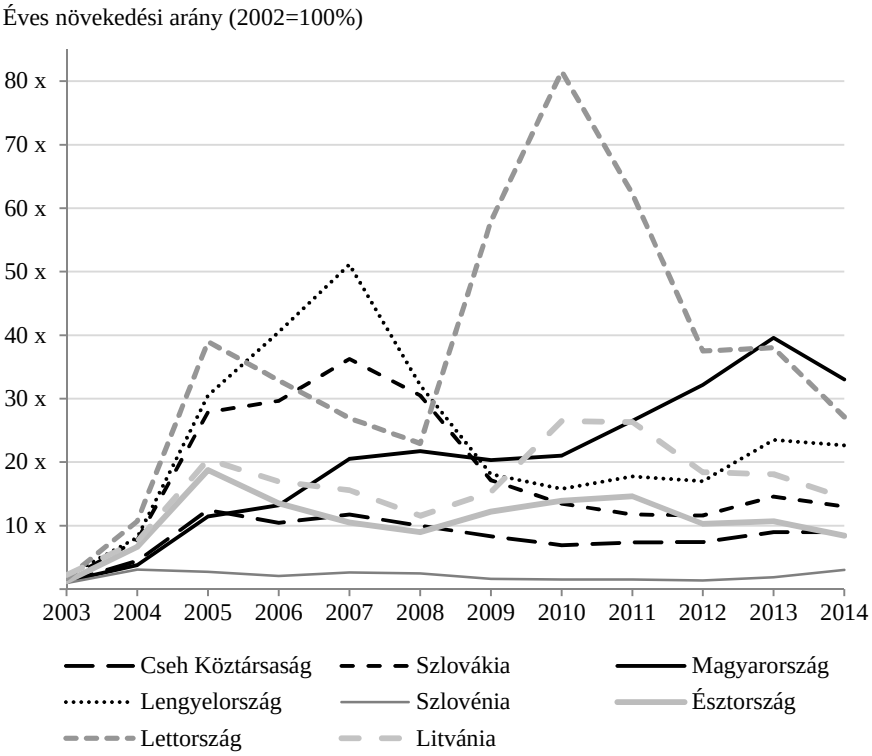

Forrás: Saját szerkesztés a Department for Work and Pensions (2015) adatai alapján.

III. A kelet-közép-európai migráció mintázatai az Egyesült Királyságban
Patterns of Central Eastern European migration to the United Kingdom

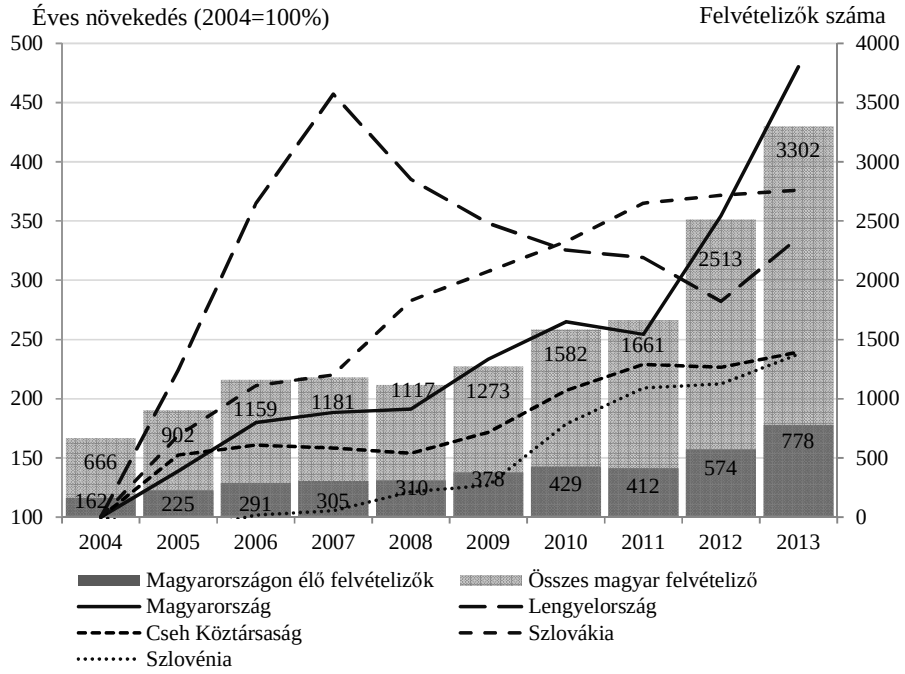

Forrás: Saját szerkesztés az UK Universities and Colleges Admissions Service (UCAS) adatai alapján.

IV. Brit felsőoktatási intézményekbe felvételiző magyarok és egyéb kelet-közép-európaiak számának alakulása 2004–2013 között
Change in Hungarian and other Central Eastern European applications to UK universities in 2004–2013

Az egyesült királysági bevándorlás főbb statisztikai forrásai

Mielőtt rátérnénk a magyar migráció részletesebb elemzésére, érdemes bemutatni a migráció felméréséhez rendelkezésre álló statisztikai forrásokat. Az Egyesült Királyságban élő magyar állampolgárok számának felméréséhez jelenleg három forrás szolgál adatokkal: a 2011-es lakossági népszámlálás, az Éves Lakosságfelmérés (Annual Population Survey, APS) becslése, illetve a negyedévente megjelenő új adó- és társadalombiztosítási (NI) nyilvántartás. Egyik forrás sem nyújt azonban pontos, megbízható és aktuális képet. A 2011-es népszámlálás adatai épp megelőzik a magyarok bevándorlásának növekedési időszakát, és minthogy a magyar állampolgárok egy statisztikailag alulreprezentált csoportot képeztek a többi migráns csoporthoz képest, a legrészletesebb

publikusan elérhető adatsorok nem tüntetik fel a magyar állampolgárokat külön kategóriaként, csupán az új uniós tagországok különféle csoportosításának részeként. Az APS – amely a Munkaerő-felmérést (Labour Force Survey, LFS) veszi alapul – adatai pedig némi késéssel jelennek meg, és meglehetős hibahatáron belül mozognak, jóllehet megbízhatóságuk a népességállomány növekedésével arányos. Az NI nyilvántartásba vételek száma ugyanakkor friss adatokkal szolgál, azonban nem nyújt információt a kérelmezők pontos érkezési idejéről, tartózkodásuk időtartamáról, egyéb hozzátartozókról, valamint kimaradnak belőle azok is, akik nem munkavállalási céllal érkeznek – például a tanulók –, és emiatt nem kérelmezik az NI számot. Az Egyesült Királyság migrációs statisztikáiról pedig általánosan elmondható, hogy nem rendelkeznek megfelelő eszközökkel a migrációs *áramlások* méréséhez (a létező adatforrások átfogóbb összevetéséhez lásd Boden – Rees 2010, Drinkwater – Garapich 2011).

A fenti három forrásból a következők tudhatók meg a magyar migránsok számáról: 2011 márciusában összesen 52 250 *magyarországi születésű* személy élt *tartósan* az Egyesült Királyság négy részországában, közülük 48 308-an Angliában és Walesben. Ez utóbbiak közül 41 479-en nem rendelkeztek brit útlevéllel. Az APS legfrissebb becslése 2013. december végére vonatkozólag 72 000 (+/– 12 000) magyar állampolgárságú bevándorlót rögzít. Az NI nyilvántartás alapján pedig 2002. január és 2015. március között összesen 174 228 magyar állampolgár szerzett adó- és társadalombiztosítási számot az Egyesült Királyságban. A legtöbb nyilvántartásba vétel éves szinten 2013-ban történt (26 722 új magyar állampolgárságú munkavállaló regisztrált), negyedéves bontásban pedig – egy számottevő hírtelen csökkenés után – 2014. július–szeptember között osztották ki a legtöbb NI számot magyaroknak (7696) (lásd *V. ábra*).

A magyar migránsszám becslése és a migránsok „mozgékonysági aránya”

A szerző által alkalmazott becslési módszer – a fenti adatok pontosítása szándékával – a népszámlálás egy kifejezetten hasznos adatsorának az NI adatokkal való összevetése extrapolálásán alapul. A népszámlálási adatsorok közül azt vettük alapul, amely a tulajdonolt útlevéltípusok számát tünteti fel az Egyesült Királyságba való érkezés éve és a születési ország függvényében (Office for National Statistics 2013a), a számításból azonban kihagytuk azokat, akik rendelkeztek brit útlevéllel (lásd *1. táblázat*). Az adatsor csak az Angliában és Walesben tartózkodókra terjed ki, így az országos reprezentativitás érdekében kiegészítettük az Észak-Írországra (Census Office for Northern Ireland 2011) és Skóciára (National Records of Scotland 2013) vonatkozó párhuzamosan, ám különállóan gyűjtött népszámlálási adatokkal, amelyek azonban csak a születési országról tanúskodnak, így az NI adatokkal való összevetésből kihagytuk. Ez némileg ront a becslési eljárás pontosságán, mivel azonban az Észak-Írországban és Skóciában élő magyar születésűek száma meglehetősen ala-

csony volt – mindössze 3942 személy –, a torzulás jelentéktelennek mondható, a végső becslés pedig az Egyesült Királyság egészére kiterjeszthetőnek tekinthető. A nem magyarországi születésűek ugyancsak kimaradtak (ide értve az Egyesült Királyságban születetteket is), így a becslés csakis az „első generációs" magyarokra vonatkozik. Továbbá, minthogy a népszámlálás azokat számolta, akik *legalább tizenkét hónapja tartózkodtak vagy terveztek ennyi ideig tartózkodni az Egyesült Királyságban*, az általunk alkalmazott becslés is a „szokásosan ott tartózkodókra" avagy „tartós vándorlókra" vonatkozik.

Második lépésben a népszámlálásban szereplő érkezési évekre vonatkozó adatokat összevetettük az ugyanazon időszakban megvalósult angliai és walesi NI nyilvántartásba vételek számával. Amint az 1. táblázatban láthatjuk, a művelet kimutatta például, hogy a 2011-es népszámlálás idején 11 065 olyan magyarországi születésű, brit útlevéllel nem rendelkező szokásosan ott tartózkodó személy élt Angliában és Walesben, aki 2004. január és 2007. január között érkezett az Egyesült Királyságba. Ugyanakkor 2004 és 2007 között 17 560 magyar állampolgár szerzett NI számot Anglia és Wales területén. A kettőt összevetve pedig az tűnik ki, hogy az NI kérelmezők 63%-a volt jelen Angliában és Walesben 2011-ben, vagy megfordítva, 37%-uk már nem tartózkodott ott. Ezt az értéket nevezhetjük akár „továbbvándorlási" vagy „mozgékonysági" aránynak.

1. Magyarok Angliában és Walesben (2011)
Hungarians in England and Wales (2011)

Magyarországi születésűek	Útlevél alapján			*NI* szám regisztrációk	„Mozgékonysági" arány (%)
Érkezési év alapján	Összes	Brit	Nem brit		
2004 előtt	11 503	6 374	5 129	–	–
2004–2006	11 249	184	11 065	17 560	37
2007–2009	17 310	156	17 154	38 004	55
2010–2011 (március)	8 246	115	8 131	17 279	53
2011 (április)–2015 (április)	–	–	–	88 078	54
Összesen, 2004–2011 (március)	*36 805*	*455*	*36 350*	*72 843*	*50*

Megjegyzés: A fenti adatok csak Angliára és Walesre vonatkoznak (azaz Skócia és Észak-Írország nem szerepel).

Forrás: Saját számítás az Office for National Statistics (2013) és a Department for Work and Pensions (2015) adatai alapján.

Továbbgörgetve a számítást azt látjuk, hogy a 2007–2010 között, illetve a 2010 után érkezettek „mozgékonysági” aránya már jóval magasabb a korábbinál. Az ide vonatkozó lehetséges okokra a későbbiekben visszatérünk, a fentiek tükrében azonban úgy látjuk megfelelőnek, ha a népszámlálás napja óta eltelt négy évre kiterjesztett becsléshez az azt megelőző négy év „mozgékonysági” arányának átlagával számolunk, ami alapján feltételezhető, hogy az azóta NI számot szerzett 88 078 magyar állampolgár 54%-a „jelenleg” már nem tartózkodik Angliában és Walesben. A fentebb említett, a népszámlálási adatok jellegéből fakadó korlátok és hiányosságok mellé társulnak azonban az NI adatokkal járók is, minthogy az NI ugyancsak nem méri az Egyesült Királyságban születetteket, illetve a nem munkavállalási célú migránsokat, akik nem tartanak igényt adó- és társadalombiztosítási számra.

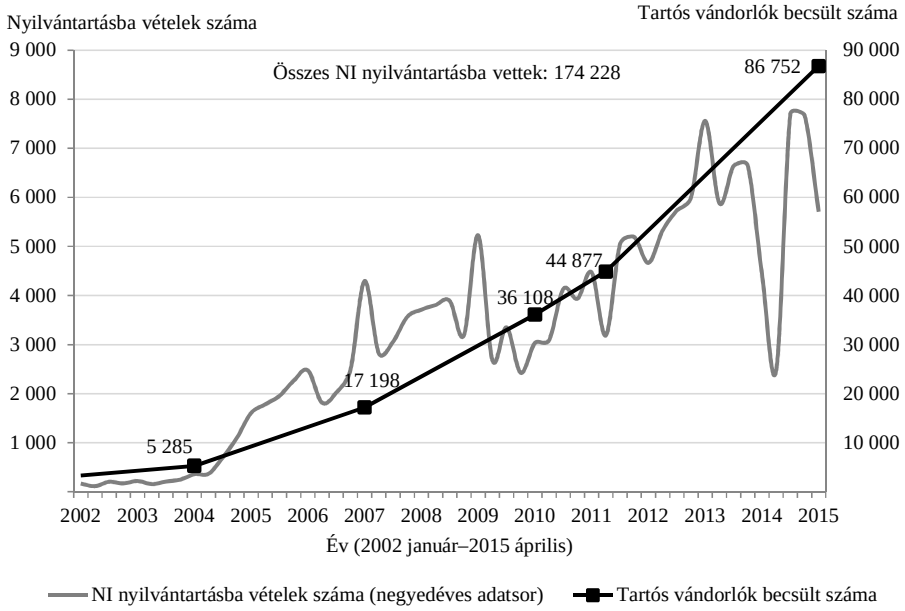

Megjegyzés: A 2014. április–júniusi negyedévre vonatkozó adatok nem egy valós számbeli csökkenést tükröznek, hanem a DWP tájékoztatása szerint egy az adatfelvétel módszertanában végbement változtatásnak tudható be. Ez ugyanakkor nem befolyásolja az éves adatokat.

Forrás: A szerző saját számításai különböző nemzeti adatbázisok adatai alapján: Office for National Statistics (2013a, 2014a), Census Office for Northern Ireland (2011), National Records of Scotland (2013), Department for Work and Pensions (2015).

V. A magyarok számának alakulása az Egyesült Királyságban
The number of Hungarians in the United Kingdom

A becslési módszert az Egyesült Királyság egészére kiterjesztve – az említett korlátok figyelembevételével – úgy becsülhető, hogy 2015 áprilisában 86 700 körüli elsőgenerációs magyar állampolgárságú munkavállaló tartózkodott tartósan az Egyesült Királyságban (*V. ábra*). Az *V. ábrá*n továbbá végigkövethető az NI regisztrációk számának negyedéves alakulása 2002 óta, illetve a magyar migránsok száma négy korábbi időpontban, a fent leírt becslési módszer visszavetített alkalmazása alapján. Az alkalmazott becslési módszer célja tehát egy az APS-nél aktuálisabb kép megragadása, továbbá ez utóbbi hibahatárának a fentebb említett korlátokon belüli megalapozott pontosítását is lehetővé teheti.[7]

Érdemes visszatérnünk a „továbbvándorlási arány" kérdéséhez, minthogy – amint már említettük – a 2007 után érkezők magasabb mozgékonysági aránya magyarázatra szorul. Az tűnne ugyanis ésszerűbbnek, ha a később érkezők nagyobb arányban volnának jelen a korábban érkezetteknél. Az ellenkezőjére azonban több magyarázat is elképzelhető, például hogy váltás történt a magyarok mobilitásának formájában, egy tartósabb migrációtípusból átváltva egy „folyékonyabb", „körkörösebb" vándorlási típusba, amely egyre inkább jellemzi az EU-n belüli mobilitást (Engbersen et al. 2010, Kupiszewski 2002). Egy további lehetséges magyarázat szerint a 2004–2007 között NI számot kérelmezők körében nagyarányban voltak, akik már régebb óta az Egyesült Királyságban éltek letelepedési szándékkal, azonban mindaddig nem volt jogosultságuk adó- és társadalombiztosítási számot kérelmezni. Ezt a feltevést alátámasztják az olyan empirikus megfigyelések, amelyek (többnyire a lengyelek migrációjával kapcsolatban) az EU-csatlakozás „jogi státus-törvényesítő" hatására hívták fel a figyelmet (Anderson et al. 2006, Portes – French 2005). Ha a lengyelekre – mint az Egyesült Királyságban élő legnagyobb és legrégebbi kelet-közép-európai migráns csoportra – alkalmazzuk a fentebb leírt „mozgékonysági arány" számításának módszerét, azt találjuk, hogy a 2004 és 2007 között érkezettek mintegy 80%-a volt jelen 2011-ben, míg a 2007–2010 között érkezettek csupán 45%-a, a 2010 és a népszámlás napja között érkezetteknek pedig 58%-a (Department for Work and Pensions 2015, Office for National Statistics 2013a). Ennek tükrében állítható, hogy nem egy magyar sajátosságot tapasztalunk a „mozgékonysági arányt" illetően. Ugyanakkor elmondható, hogy a magyarok „mozgékonyabbak" a lengyel migránsoknál, és a 2004 után bevándoroltak nagyjából 50%-a maradt hosszabb távon az Egyesült Királyságban a lengyel migránsok 60%-ával szemben.

[7] A módszer pontosságának leellenőrzése érdekében hasznos összevetni azt az APS-el. Mint említettük, az APS legfrissebb adata 2013 végére vonatkozik és 72 000 (+/– 12 000) magyar migránst említ (Office for National Statistics 2014a). Az általunk alkalmazott módszer ugyanarra az időpontra 73 878 főt eredményez.

A magyar migránsok földrajzi eloszlása

A 2011-es népszámlálás adatai alapján elmondható, hogy a népszámlálás idején a magyarországi születésű bevándorlók több mint egyharmada Londonban élt (17 803), ami valamivel magasabb arány, mint a többi A10 országbeli migráns esetében (lásd *2. térkép*) (vö. Bauere et al. 2007). A magyarul beszélők Londonon belül többnyire az északi városrészekben tömörültek. 28%-uk lakott Brentben, Haringey-ben, valamint Barnet déli választókerületeiben, amelyek a londoni lakosság mindössze 10%-ának adnak otthont (*3. térkép*). Az azóta eltelt időben – az új NI nyilvántartásba vételek alapján – a keleti kerületek irányába való eltolódás figyelhető meg (Department for Work and Pensions 2015).

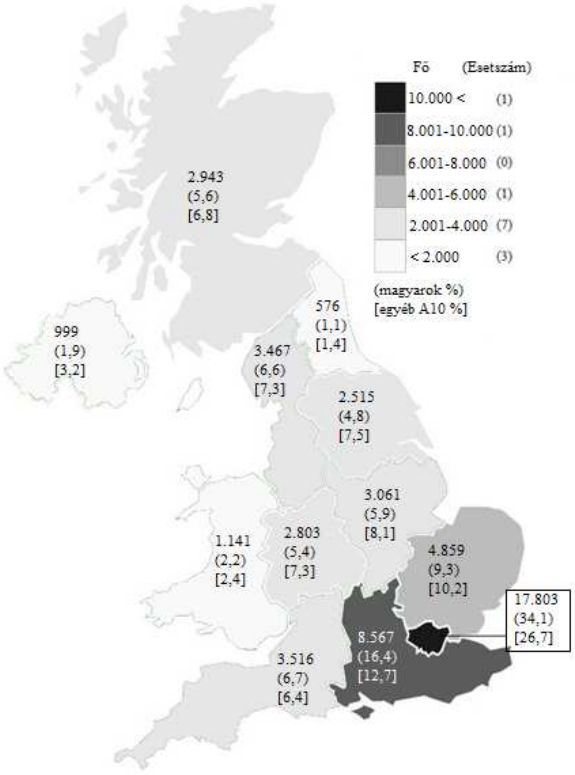

Forrás: Saját szerkesztés az Office for National Statistics (2014b), Census Office for Northern Ireland (2011) és a National Records of Scotland (2013) adatai alapján.

2. térkép: Magyarországi születésűek földrajzi eloszlása az Egyesült Királyságban (2011)
Map 2: Geographic distribution of Hungarian born population in the United Kingdom (2011)

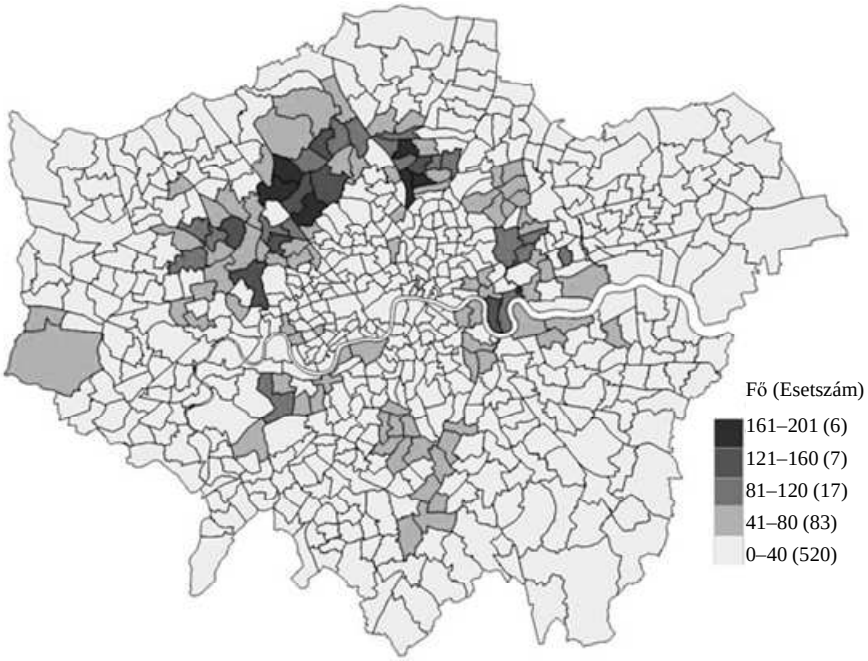

Forrás: Saját szerkesztés az Office for National Statistics (2013b) adatai alapján, a statisztikai hivatal térképkészítő eszközével. © Crown copyright. Minden jog fenntartva GD272183.2014

3. térkép: Magyarul beszélő lakosok London kerületeiben (2011)
Map 3: Hungarian speakers in London wards (2011)

A külföldi állampolgárok országon belüli helyváltoztatásáról kevés információval szolgálnak a brit statisztikák, azonban ha megvizsgáljuk az NI nyilvántartásba vételek földrajzi eloszlását, akkor egy általános szétszóródási tendencia érhető tetten (hasonló jelenség állapítható meg egyéb bevándorló csoportokkal kapcsolatban is, más adatforrásokra alapozva; lásd Bauere et al. 2007, Jivraj et al. 2012, Simpson – Finney 2009, Trevena et al. 2013). Amint a *VI. ábrá*n látható, a Londonban regisztráló magyarok aránya erőteljesen csökkent 2003 és 2005 között, majd 2007-ig 34% körüli szinten stabilizálódott; majd 2008 és 2012 között növekedésnek indult, végül 2013 és 2014 folyamán egy újabb csökkenő pályára lépett. Figyelembe véve mindazt, amit a szakirodalomból ismerünk a társadalmi hálók szerepéről a migrációs folyamatokban, feltételezhetjük, hogy a 2005 és 2008 között nem Londonban regisztráltak közül sokan egy olyan ismerősüket követve költöztek Nagy-Britanniába, aki ko-

rábban az országon belül már továbbköltözött és így megismert más településeket is (vö. Trevena et al. 2013). Amennyiben ez igaz, a 2008-at követő növekedés a londoni regisztrációk számarányában egy friss „úttörő" jellegű migrációs hullámra utal, amely kevésbé támaszkodik az ismeretségi hálók „erős" kötelékeire (pl. ismerősök által nyújtott lakhatási lehetőségek és munkaközvetítés), sokkal inkább hagyatkozik azon „gyenge" kötelékekre (pl. a migrációs-ipari szereplők közvetítése), amelyek többnyire Londonban összpontosulnak.

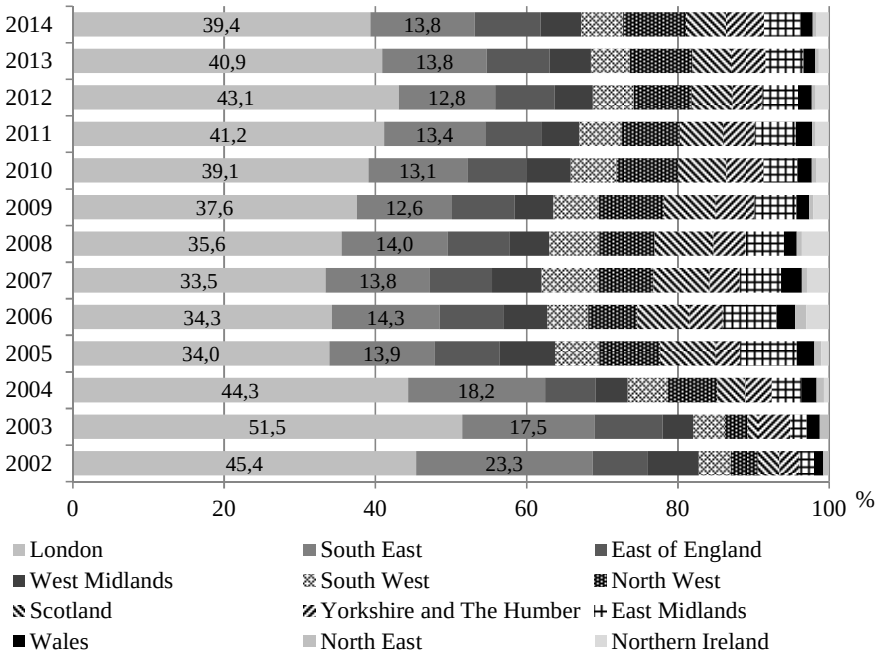

Forrás: Saját szerkesztés a Department for Work and Pensions (2015) adatai alapján.

VI. Magyar migránsok földrajzi eloszlása az NI szám nyilvántartásba vételének helye alapján (2002–2014)
Geographic distribution of Hungarian migrants based on the location of NINo registrations (2002–2014)

A magyar migránsok nemi és korbeli összetétele

Szintén demográfiai jellegzetesség – amely az EU-n belüli mobilitásra általában érvényes – a nemek közötti kiegyensúlyozottabb eloszlás, amit a „klaszszikus" munkaerő-migráció szakirodalmából ismerhetünk (Castles – Miller 2009). Ha a 2004 óta NI számot kérelmezőkre vonatkozó adatokat vizsgáljuk meg, azt láthatjuk, hogy az Egyesült Királyságba vándorló magyar munkavállalók 80%-a a 18–35 éves korosztályba tarozott a nyilvántartásba vétele idején; 54%-uk férfi, a nők aránya pedig 46%. Ezen adatokat hároméves korosztályokba csoportosítva és nemekre lebontva láthatjuk a VII. ábrán. Jóllehet a nemek közti eloszlás többnyire kiegyensúlyozottnak tekinthető, a VII. ábrán az is látható, hogy a 30–44 év közötti korosztályban a férfiak erőteljesen felülreprezentáltak, míg a nők túlsúlya a számszerűleg kisebb 24 év alatti és 50 év feletti korcsoportokban mutatkozik.

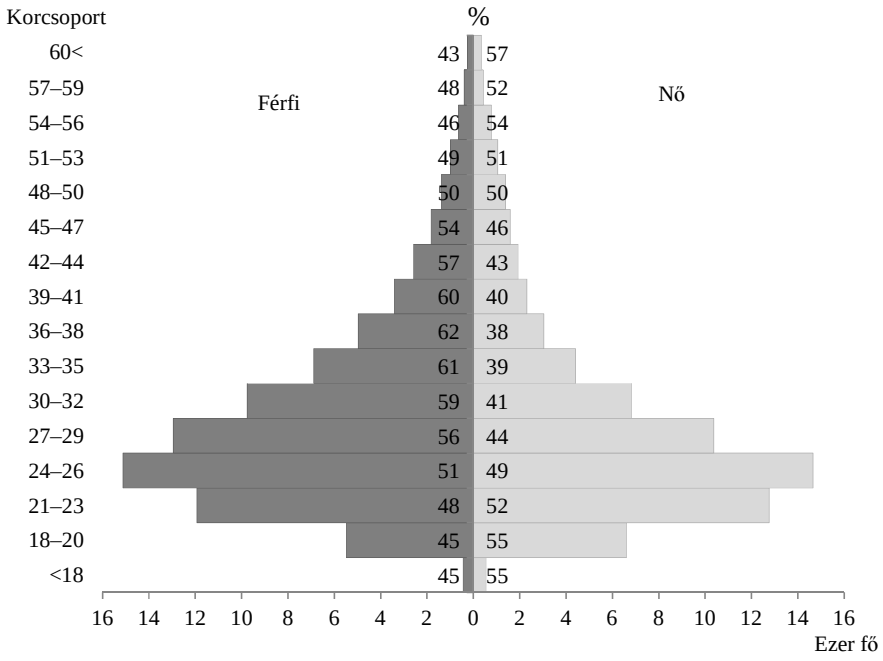

Forrás: Saját szerkesztés a Department for Work and Pensions (2015) adatai alapján.

VII. Az egyesült királysági magyar munkavállalók nemi és korbeli összetétele
Age and sex of Hungarians in the United Kingdom

Összefoglalva mindazt, ami a fentiek alapján kirajzolódott az Egyesült Királyságba irányuló magyar migrációról, kijelenthetjük, hogy a kibocsátó és a befogadó ország közötti földrajzi távolság ellenére egy „mozgékony", „folyékony" vándorlásról van szó, amely során az utóbbi négy évben érkezettek mintegy 56%-a haza vagy tovább utazott. Továbbá, egy frissebb „úttörő" jellegű migrációs hullám feltételezhető a 2008–2012 közötti vándorlások mögött, amelyre a megnövekedett „mozgékonyság" mellett az új migránsok földrajzi eloszlása utal. Ez utóbbiról pedig az tudható, hogy a magyarok több mint egyharmada Londonban lakik – túlnyomó többségük a város északi és északkeleti negyedeiben –, a fővárost követően pedig Délkelet- és Kelet-Anglia a legvonzóbb régió. A londoni orientáció valamelyest elüt a többi A10-es migráns eloszlásától, amely a magyar vándorlás frissebb jellegével magyarázható, illetve az „úttörő" mozgások azon sajátosságával, hogy a „gyenge" kötelékekre alapozottságuk okán inkább a főváros által kínált lehetőségek irányába vonzódnak. Mint láttuk, mind a munkavállalási, mind a tanulási célból vándorlók többsége az elmúlt 2–3 év folyamán érkezett az Egyesült Királyságba. A következőkben e statisztikák és hipotézisek mögé nézünk, olyan kvalitatív interjúkból származó adatokra építve, amelyek egy 2013 nyarán végzett londoni terepmunkából származnak.

Londoni magyarok: okok, célok, mikéntek

A kvalitatív adatgyűjtés módszertanáról

Az itt elemzett kvalitatív interjúagyag összegyűjtése egy tágabb kutatás részeként zajlott, amely keretében összesen 27 interjú készült magyarul beszélőkkel (magyarországiakkal, illetve határon túli magyarokkal). Míg a tágabb kutatás céljainak megfelelően a kezdeti mintavétel nemzetiségi-állampolgársági kritériumokat követve céltudatosan zajlott, a nemzetiségi-állampolgári mintán belüli almintavétel többnyire véletlenszerűen, csupán nemre és korosztályra nézve, a lehető legnagyobb szórásra törekedve történt (az ehhez hasonló összetett mintavételi módszer a kvalitatív kutatás szakirodalmában „céltudatos véletlen mintavételként" ismeretes, lásd Emmel 2013). Az első interjúalanyok internetes közösségi oldalakon (5 fő), illetve a szálláshelyen, a magyar termékeket forgalmazó üzletekben és egy hétvégi magyar iskolában véletlenszerű ismerkedések során lettek kiválasztva (3 fő), a többiek pedig hólabda-eljárás által (19 fő). A 27 magyarul beszélő közül 17-en (10 nő és 7 férfi) voltak kiutazásukat megelőzően magyarországi állandó lakosok. Ebben a részben az általuk szolgáltatott adatokat használjuk fel. Életkorukat illetően 10-en 40 éven aluliak voltak: 4-en a húszas éveikben és 6-an a harmincas éveikben jártak; továbbá 5-

en negyvenesek voltak, az ötvenes és hatvan feletti korosztályt pedig egy-egy interjúalany képviselte.

A többnyire 75–100 perces interjúk magyarul zajlottak, és három részből álltak: egy gyengén strukturált narratív részből, amikor az interjúalanyok szabadon beszéltek a migrációjuk okairól és annak menetéről; valamint két részben strukturált blokkból, előre meghatározott témákra fókuszálva. Jelen tanulmányhoz túlnyomórészt az interjúk narratív részeit használtuk fel.[8] A rendelkezésre álló adatok általános következtetések levonására nem alkalmasak, és átfogó képet sem nyújthatnak az egyesült királysági magyar migráció egészéről, azonban kellőképpen rávilágítanak néhány fontos jellegzetességre, mindenekelőtt a fentebb tárgyalt adatokkal és hipotézisekkel szembeállítva.

Londoni magyarokról, egy online felmérés tükrében

Hogy interjúadatainkat tágabb perspektívába helyezzük, érdemes felidézni egy friss, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) közreműködésével 2014 április–májusában lekérdezett online felmérés eredményeit.[9] Egy nagy (N=5200), ám nem reprezentatív mintán – melyben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők feltehetően felülreprezentáltak (53,2%) – a válaszolók 77,8%-a munkavállalási szándékkal költözött Nagy-Britanniába (ezek fele már a kiköltözés előtt rendelkezett állásajánlattal); minden tizedik személy élettársát követte, 7,2%-uk továbbtanulás céljából, megközelítőleg 5%-uk pedig „szerencsét próbálni" költözött ki (MTA 2014). A kiköltözés előtt 70%-uk alkalmazott, 16%-uk tanuló/hallgató volt, a maradék 14%-ukat pedig korábbi munkanélküliek, gazdaságilag inaktívak vagy alkalmi munkákat végzők tették ki. Minden ötödik válaszoló tartotta döntését befolyásoló fontos szempontnak a „jobb továbbtanulási lehetőségeket", kétharmad számára a „magasabb életszínvonal" volt a legfontosabb, a minta felének pedig a „szakmai fejlődési" lehetőségek. Majdnem 20%-nyian nyilatkoztak úgy, hogy egy „otthoni hitel finanszírozása" céljával távoztak, és egytizednyien vállalkozásukat szerették volna finanszírozni.[10]

A felmérés egyik legmeglepőbb eredménye – főként a fentebb tárgyalt „mozgékonysági arány" tükrében – a migránsok jövőbeli terveivel kapcsolatban született, ugyanis a válaszolók 38%-a állította, hogy „egyáltalán nem tervezi a visszaköltözést", és további 35%-uk, hogy „a következő öt évben biztosan

[8] Az idézett interjúrészeket átdolgozott, az olvasás megkönnyítését elősegítő formában tesszük közzé. Minthogy a tanulmány célja szempontjából a közölt interjúrészletek információtartalma bír fontossággal, ez az eljárás nem változtat az adatok pontosságán. Az interjúalanyok nevét álnevekre változtattuk a névtelenség megőrzése céljából.

[9] A felmérés a *Menjek/Maradjak* dokumentumfilm-projekthez társult, melynek a Londonban élő magyarokról szóló epizódja a projekt honlapján elérhető (www.menjekmaradjak.hu/english). A felmérés előzetes eredményeit a dokumentumfilm budapesti bemutatójával egybekötve, sajtótájékoztató formájában tették közzé (MTA 2014).

[10] Azok aránya, akik az adott tényezőt egy tízes skálán a két legmagasabb értékkel látták el.

nem költözik vissza" (MTA 2014). Mint tudjuk, azonban a vissza- vagy továbbköltözési tervek igencsak változékonyak, és erre nézve a kvalitatív elemzésünk sem fog megbízhatóbb adatokkal szolgálni. Ugyanakkor a továbbiakban tárgyalandó különféle migrációs okok és beilleszkedési stratégiák és nehézségek jobban rávilágíthatnak a „visszaköltözés", illetve maradás lehetőségeire.

Pénzügyi nehézségek és eladósodás

Az MTA felmérésében rákérdezett migrációs motivációk közül a hitel, illetve a vállalkozás finanszírozása ténylegesebb jellegű, mint a gazdasági helyzetre vagy a szakmai lehetőségekre vonatkozó általános vélekedések, és valójában a migránsok egy jelentősebb hányadának a tapasztalatát írja le, ahogy a különféle egyedi migrációs okok. Az egyéves migrációs tapasztalatával Bence határozottan állította:

> *Háromféle magyar van itt Londonban: az olyanok, mint én, akik dolgozni vannak itt, mert otthon elveszítették az állásukat vagy vállalkozásukat, és el kell, hogy tartsanak egy családot; vannak azok, akiknek nincs semmi kötöttségük otthon, nincs családjuk, és azt csinálhatnak, amit akarnak; és vannak azok, akik felvették a kölcsönöket, amiket aztán nem tudtak fizetni, és elveszítették a házaikat.* (Bence, 44, 2013.05.29.)

Ez az értékelés meglehetősen pontosnak bizonyult, és több interjúalanyunk is megemlítette a vállalkozásuk, illetve jelzálogkölcsönük finanszírozásával kapcsolatos migrációs okokat. Bence szerint – aki Magyarországon több mint tíz évig volt festő vállalkozó – az üzleti környezet már akkor romlásnak indult, amikor 2000-ben elindította vállalkozását, és már azóta fontolgatta a külföldre távozást:

> *Én azért jöttem el, mert otthon volt egy vállalkozásom, ami becsődölt. Volt egy adósság, ami körbe-körbeforgott, és az (alvállalkozók) mindegyre „elfelejtettek" kifizetni... aztán mindmáig nem fizettek. (…) És ez ilyen állandó volt, de évről évre egyre rosszabb. Most úgy mondjam, hogy 2000-ben mondjuk – ez így durván – 7–8 munkából egy ilyenbe futottál bele (hogy nem fizetett). Ez aztán 2011–2012-re már oda jutott, hogy alig fedeztem a kiadásaimat. 7–8 munkából, mondjuk fele nem lett kifizetve.* (Bence, 44)

Ugyancsak gazdasági nehézségekről számolt be Balázs, aki egy másik iparágban, a médiaiparban dolgozott húsz évig, és a terepmunka idején már majdnem egy éve tartózkodott Londonban. Ő is magánvállalkozóként készített médiaanyagokat többnyire a közszolgálati televízió számára:

> *Az utolsó szerződésem 2011. decemberben járt le, és akkor már éreztem, hogy nem fogok több megrendeléshez jutni. Korábban még be sem fejeztem egy munkát, és egy másik már ott állt a sorban, és inkább az volt a baj, hogy nem tudtam már fizikailag többet elvállalni. Az utolsó munkám egy kétéves szerződés volt, és egyre kevesebb volt a párhuzamos megrendelés, aztán az utolsó évben nem is volt már más. Ez véget ért december 31-én, és február tájékán kezdtem rájönni, hogy nincs más választásom, minthogy eljöjjek (…), és végül júliusban úgy döntöttem, hogy elmegyek, mert addigra feléltem az összes megtakarításomat.* (Balázs, 47, 2013.05.27.)

Bence és Balázs esetében is tetten érhető a korábban vélelmezett „kivárásra" és a migrációs tervek halogatására való hajlam, és ugyanez jellemzi azokat is, akik a deviza-eladósodás csapdájába estek:

> *Nem egy, hanem négy hitelt is felvettünk (…); amíg fizetni tudtuk őket a fizetésünkből, addig nem is volt baj, hanem utána jöttek a gondok, amikor felvettük a svájci frank-alapú hitelt; és hát azzal sem volt gond vagy három évig (…), 2009-ben változtak meg a dolgok, amikor kitört a válság és a kamatok elkezdtek felmenni. Akkor kivettünk egy másik hitelt, hogy ezt fedezzük. (…) Aztán végül úgy döntöttem, hogy eljövök, mert már nem bírtuk fizetni a részleteket.* (Luca, 46, 2013.06.06.)

Amellett, hogy a vándorlási hajlandóságot befolyásolhatja, az eladósodottság a migráció életútjára is kihatással lehet. Ádám (50) például „megváltásként" írja le az EU-s szabad mozgáshoz való jogát, ugyanakkor elvándorlását „csapdának" érzi. Mint állítja, „számomra nincs visszaút. Felvettem a deviza alapú hitelt, bedőlt, most meg otthon nem kezdhetek semmibe, mert az adóhatóság jön, és elveszi az egész jövedelmemet" (Ádám, 50, 2013.05.30.).

Politikai korrupció és közpolitikai kudarcok

Jóllehet a migrációs narratívákból kiemelkedik a világgazdasági válság szerepe az elvándorlási döntéseket befolyásoló pénzügyi nehézségek fokozódásában, többen is a „politikai helyzetet" említik fő tényezőként. A korábban felvezetett MTA kutatásban a válaszadók majdnem fele jelölte meg a „rossz politikai helyzetet" elvándorlásukat befolyásoló fő tényezőként (MTA 2014). A saját interjúalanyaink beszámolóiban ez a meglehetősen általános megállapítás konkrétabb korrupciós gyakorlatokhoz, illetve közpolitikai döntésekhez kötődött. A Bence által említett „körben-körben forgó" adósság például spirálszerűen felülről lefelé hatott az állami megrendelésű és politikai szereplőkhöz köthető vállalkozások által lebonyolított nagy infrastrukturális projektek keretében, ame-

lyek számos alvállalkozót foglalkoztattak – többek között Bencét –, a kifizetések pedig valahol „útközben" elakadtak. Bence véleménye szerint a fő gond a megbízatások pályáztatási gyakorlatában rejlett:

> *A pályázatokat kormányzati szinten bírálták el; hiába pályáztál te, mint vállalkozó egy reális költségtervvel, a pályázatot figyelembe sem vették, (…) mert mindig a legalacsonyabb árajánlat nyert, azt meg ők is jól tudták, hogy mik a következmények.* (Bence, 44)

Amennyiben a Bence által leírt gyakorlat a valóságnak megfelel, egy a rendszerváltást követő piacosítás gazdasági és politikai kultúrájában mélyen meggyökeresedett jelenségről van szó. Mások olyan változtatásokat említettek, amelyek inkább köthetők a 2010-es választást követő reformkísérletekhez. Balázs, aki – mint említettük – többnyire a közszolgálati televíziónak szállított be, meggyőződését fejezte ki arról, hogy az elapadó megrendelésszám mögött az újonnan megjelenő, pártpolitikai kötődésű gazdasági szereplők álltak.

Egyéb, főleg a közoktatás területén végrehajtott közpolitikai reformok visszás hatásairól szóló beszámolók is megjelentek a migránsnarratívákban. Laura (41) számára – aki tizenöt évig volt tanár – a végső lökést az új közoktatási törvény adta, amely a pénzügyi gondokkal küzdő önkormányzatok számára megkönnyítette az általuk fenntartott iskolák egyházi fenntartás alá helyezését (lásd 2010. évi LI. törvény):

> *Fenntartóváltás történt az iskolánál, ahol dolgoztam, és a Református egyház vett minket át. (…) Mi hozzá voltunk szokva, hogy hogyan működnek a dolgok egy állami iskolában, többen is 30–35 éve ott dolgoztak, és most behoztak ugye egy teljesen új nézőpontot, egy új rendszert… hát minden megváltozott. (…) Mondták az elején, hogy szeretnének velünk dolgozni, hogy nem gond, ha nem vagyunk reformátusok – én ugye katolikus vagyok –, nem kell azzá válni… de amikor ott volt az ideje, mi mást tapasztaltunk. Sok minden történt, amire azt mondtam, hogy nekem ez így nem felel már meg.* (Laura, 41, 2013.05.28.)

Laura ugyanakkor kiemelte, hogy férjével együtt már régebb óta dédelgették az álmot, hogy „megtapasztalják az életet külföldön", és ami a munkahelyén történt az csupán „úgy jött, mint egy jel". Ugyanakkor, ilyen és hasonló módon hatnak bizonyos közpolitikai döntések kudarcos kimenetelei a „politikai helyzettel" való általánosabb elégedetlenségre, amely sokakat arra késztet, hogy korábbi gátlásaikat leküzdvén éljenek az EU-n belüli mozgásszabadság jogával.

Felsőoktatás-politika és a fiatalok mobilitása

A közoktatás mellett a felsőoktatásban – vagy az avval kapcsolatos politikai diskurzusban – történt változások még szélesebb körben képesek befolyásolni a magyarok vándorlási hajlandóságát, a fiatal generációknak a mobilitáshoz való hozzáállására hatva. A 2011 utáni viták a javasolt intézmény- és szakbezárásokról, illetve az úgynevezett „hallgatói szerződés" tervezetéről – amely a végül elfogadott törvény engedékenyebb mivoltának dacára mindmáig a „röghöz kötés" elnevezéssel él a köztudatban – egy olyan bizonytalansági tényezőt vezettek be, amely a magyarországi felsőoktatást egy kevésbé hozzáférhető és kockázatosabb vállalkozásként érzékelteti. Nem meglepő tehát, hogy amint a IV. ábrán is láthattuk korábban, a brit egyetemekre felvételiző magyarok száma megtöbbszöröződött az elmúlt három évben, annak ellenére, hogy ugyanebben az időszakban az angliai egyetemi képzések költségtérítése a hazai és EU-s hallgatók számára a korábbi háromszorosára emelkedett. Ezzel párhuzamban friss felmérések arról számolnak be, hogy a diákok képezik a 18–40 éves korosztályba tartozók körében a kivándorlásra leginkább hajlamos csoportot; a felnőtt korú diákok 52,8%-a tervez külföldön boldogulni, 23,5%-uk pedig külföldi intézményekben tervezi a továbbtanulást (Gödri – Feleky 2013: 3). Egy másik felmérés szerint, amely a középiskolások terveire próbált fényt vetni, a külföldön továbbtanulni akarók 5,9%-a felvételizett is Magyarországon kívüli intézményekbe, míg a tanulmányaikat folytatni nem tervezők 25,6%-a szeretne külföldön elhelyezkedni (Makó – Tóth 2014: 16–18).

A fenti attitűdöket legjobban megragadó migrációtörténetek egyike Viktóriáé (22). Középiskolai tanulmányai után Viktória egy alkalmazott grafikusi OKJ-s képzésben vett részt egy budapesti intézményben, és eközben felvételt nyert a Szegedi Egyetemre, azonban a kivándorlás mellett döntött:

> *Végiggondoltam, hogy van két vagy három választásom; az első, és ez a legfontosabb, hogy elkezdjem az egyetemet. De ismerem magamat, és tudom, hogy nagyok az elvárásaim, és mivel édesanyám egyedül nevel, nem várhatom el, hogy huszonegy-két évesen is eltartson, hogy amikor akarok venni egy ruhát vagy valamit, akkor tőle kelljen pénzt kérnem. (…). És hát, el akartam menni, kicsit élni akartam, mert most vagyok fiatal, és arra gondoltam, hogy itt is tanulhatok. (…) Azt terveztem, hogy folytatom a grafikusi képzést, ezzel indultam el múlt évben, hogy nem leszek mindörökké felszolgálólány, hanem tanulni fogok… hogy legyen majd egy angol grafikustervezői bizonyítványom.* (Viktória, 22, 2013.06.21.)

Jóllehet a fiatalok elvándorlása egy aktualitással bíró téma a magyar közéletben, és a fiatal, képzett munkaerő remigrációjának elősegítésére született is néhány kevésbé sikeres kezdeményezés (vö. Lados – Hegedűs 2012), a diák-

vándorlás legújabb hullámának a következményei még nem felmérhetőek. Emma (28) tapasztalata ugyanakkor arra utal, hogy a külföldön szerzett tapasztalatok és képesítések nehezebben vihetők vissza a magyar munkaerőpiacra, mint azt a legtöbben feltételezik. Emma legelőször egy szakmai gyakorlatra érkezett Angliába az egyik angol tannyelvű budapesti magánegyetem „álomszakának" hallgatójaként, melynek költségeit egy családi ingatlan eladásából származó bevételből fedezte:

> *Nem akartam otthon csinálni (a gyakorlatot), mert egyrészt az óráim amúgy is angolul voltak, és úgy sem tanultam volna (ott) semmi újat. (…) Végül annyira megtetszett London, hogy elkezdtem itteni képzések iránt érdeklődni, és találtam is egyet (…) ami hasonló volt az otthonihoz. Felvettem a kapcsolatot a tanszékvezetővel, és sikerült elintéznem, hogy átiratkozzak, és itt fejezzem be az utolsó évet.* (Emma, 28, 2013.07.02.)

Emma egy angol hallgatói kölcsönből fedezte a tandíjat, mely állítása szerint „alacsonyabb volt, mint amit Magyarországon fizettem addig, és a kölcsön feltételei is jobbak, mint otthon", és közben dajkaként is dolgozott. A diplomaszerzés után visszatért Budapestre, és lelkes munkakeresésbe kezdett azzal a meggyőződéssel, hogy a brit oklevél és a külföldi tapasztalat és nyelvtudás minden ajtót megnyit majd számára. Ellenben nem várt nehézségekbe ütközött:

> *Szóval visszamentem, és nem sikerült semmilyen munkát találnom, mert amikor elmondtam, hogy Londonban diplomáztam, mindenki azt mondta, hogy „ó, ó, London! Hát oké, akkor te biztos milliomos vagy, miért kell neked akkor munka?" Szóval, valami ilyesmi volt a hozzáállás, és nekem meg leesett az állam…* (Emma, 28)

Emma egy évig maradt Magyarországon. Különféle ideiglenes munkákat végzett, amelyek csak érintőlegesen álltak kapcsolatban a végzettségével, majd emiatt úgy döntött, hogy visszatér Londonba: „Én megpróbáltam otthon teljes lélekkel, de ha ez a hozzáállás, akkor…"

Emma és Viktória története ugyanakkor a „képzett"/„képzetlen", „elit"/„nem-elit" ellentétpárok létjogosultságát is megkérdőjelezi, amelyek oly gyakran felbukkannak a nemzetközi migráció szakirodalmában, ám egyre kevésbé különíthetőek el az EU-n belüli mobilitás leírása során (Parutis 2014). Ugyanakkor, amint az interjúkból nyilvánvalóvá vált, a migránsok elhelyezkedési lehetőségeire és a munkaerő-piacon belüli státusukra leginkább az angol nyelv ismeretének szintje van hatással. A nyelvismeret egy olyan tényező, amely egyidejűleg befolyásolja az elvándorlási szándékot, és korlátozza a sikeres munkaerő-piaci beilleszkedést és a kereseti lehetőségeket (Dustmann – Fabbri 2003, Johnston et al. 2015).

Nyelvismeret és munkaerő-piaci beilleszkedés

A fiatalabb generáció számára az angol az első idegen nyelv, Nagy-Britannia pedig a jobb kereseti kilátások mellett a nyelvi készségek fejlesztésének lehetőségével is kecsegtet (Parutis 2014). Viktória, akit fentebb bemutattam, alacsony gyakorlati angolnyelv-tudással érkezett Londonba, jóllehet tanult angolul az iskolában. A korlátozott nyelvismeret azonban a továbbtanulási terveit is késleltette:

> *Nem tudtam magamat elképzelni, hogy ne találjak munkát, és egy héten belül találtam is (egy felszolgálói) állást. (…) Én szerintem vannak bizonyos lépcsőfokok: takarító, felszolgáló, recepciós… Én fiatal vagyok, takarítóként csak akkor dolgoznék, ha minden szakad, mert takarítóként nem használod a nyelvet; (…) felszolgálóként nekem kommunikálnom kell a vendégekkel, ugye van, amikor az időjárásról mondanak valamit, hogy hol dolgoznak, szóval én is tudok fejlődni. (…) Nekem a végső, végső, végső álmom az volna… nagyon szeretnék a BBC-nek dolgozni, mint szerkesztő-grafikus. Tudom, hogy most hülyén hangzik, de… (…) Az a kulcsa, hogy megtanuljak jól angolul, hogy (…) szépen ki tudjam fejezni magam.* (Viktória, 22).

Viktória tehát egy jól körvonalazódó bejárandó szakmai pályát lát maga előtt, amely a „bármilyen munkától" a „jobb munkán" keresztül vezet az „álommunkáig", mint azt az egyesült királysági új migránsok által tapasztalt munkavállalási ívvel kapcsolatban más kutatók már megállapították (Parutis 2014). Jóllehet Viktória elégedetlen volt az akkori munkájával – a második állás, amióta egy évvel korábban Londonba érkezett –, és tervezte a következő recepciós továbblépést, nem érezte úgy, hogy az a magyarországi egyetemi hallgatói életének a magasabb kereseti lehetőségekért való feladása lenne, hanem inkább egy bejárandó fejlődési út egyik szükséges állomásaként élte meg. Nyelvtudása lehetővé tette számára, hogy ne az általa elképzelt ranglétra legalján kezdje, azonban nem volt elegendő ahhoz, hogy egy magasabb szintre léphessen. Munka mellett beiratkozott egy helyi szakközépiskola ingyenes angolnyelv-kurzusára, azonban az akkori munkabeosztása rugalmatlanságából adódóan nehezen tudta sikerrel folytatni a képzést. Ez egyúttal a fő akadály, amit venniük kell mindazoknak, akik a munkát tanulással tervezik egybekötni.

Ugyan majdnem mindegyik interjúalanyunk szerint az angol nyelv magabiztos ismerete nélkül nem éri meg Nagy-Britanniába vándorolni, a fiatalabbak számára több okból is megérheti. A KSH adatai szerint Magyarországon a felsőfokú képzést elvégzők mintegy egynegyede azért nem diplomázhat le, mert nem rendelkezik a megkövetelt nyelvvizsgával. Ugyanakkor a nyelvvizsgára jelentkezők száma 2010 óta folyamatosan csökken, amit szakértők részben

azzal magyaráznak, hogy az egyetemi felvételihez szükséges többletpontokat a korábbinál több jogcímen is meg lehet szerezni, vagyis míg a nyelvvizsga kevésbé szükséges a bejutáshoz, a diplomaszerzéshez változatlanul elengedhetetlen (Központi Statisztikai Hivatal 2014). Ez egyszersmind azt is megindokolhatja, hogy miért éri meg valakinek megszakítania vagy elhalasztania a tanulmányait egy ideiglenes külföldi munkavállalás érdekében. Másfelől, az a szilárd meggyőződés, hogy idegen nyelvet leginkább külföldön lehet elsajátítani, arra is magyarázattal szolgál, miért éri meg sok okleveles fiatalnak nemcsak anyagi, hanem szakmai megfontolásból is egy ideig idegen országban a képesítési szintje alatt dolgoznia.

Hasonló jellegű megfontolások ugyanakkor az idősebb generáció tagjainál is jelentkeznek. Legtöbbjük számára az angol a második vagy harmadig idegen nyelv, minthogy a közoktatás keretében németül, illetve az idősebbek oroszul tanultak. Számukra az angol nyelv kevésbé bír azzal a vonzerővel, mint a fiatalabbak számára, azonban a társadalom nyitottabb volta és a nyelvismeret szintjével kapcsolatos alacsonyabb elvárások többükre nagy hatással voltak. Máté az MTA kutatásában szereplő azon 10% egyik képviselője, akik élettársukat követve költöztek Angliába. Az ő esetében azonban a párkapcsolat a Londonba költözést követően hamar felbomlott, és szinte nulla nyelvtudással maradt egymagára:

> *A legnagyobb meglepetés számomra az volt, hogy úgy jöttem ide, hogy szinte semmit nem beszéltem angolul, és mégis alkalmaztak; (…) annak ellenére sikerült beszereznem az iratokat, amik a munkavállaláshoz kellettek, kezdve az NI számmal… és mindet egyedül értem el.* (Máté, 37, 2013.06.29.)

Ha nem lett volna az élettársa, Máté inkább Németországba vándorolt volna ki, ugyanis a németet jobban beszélte. Jázmint azonban egy rövid és kellemetlen németországi tapasztalat vette rá, hogy „angolos" barátnőit követve Londonba költözzön még 2006-ban, annak ellenére, hogy nem beszélt angolul. Ugyanakkor ő is meglepődött azon, hogy ennek ellenére milyen könnyedén megkapta az első pultos munkáját:

> *A telefonon azt sem értettem, hogy megkaptam (az interjút). (…) Úgy volt, hogy én készítettem magamnak egy monológot, arra alapozva, hogy miket kérdezhetnek majd tőlem, és bíztam magamban, hogy ha már egyszer bent vagyok, akkor megtalálom a módját, hogy bizonyítsak. (…) (A tulaj) megkérdezte, hogy ha szeretnék-e ott dolgozni, és tett egy ilyet (egy tág mozdulatot a kezeivel). Én persze egy szót sem értettem, és azt hittem, azt kérdezi, hogy dolgoztam-e már korábban olyan helyen. Mondtam, nem. (…) Aztán még kétszer megkérdezte, biztos azt hitte nem vagyok normális, és végül igent mondtam. (…) A tulaj meg csak nevetett meg nevetett*

> *(…), valószínűleg megsajnált, mert aztán megkaptam az állást. (…) Ahhoz, hogy a vendéglátásban sikeres legyél, az kell, hogy keményen dolgozzál és mosolyogj. Az angolok (…) sokkal lazábban veszik, mint mi magyarok, ha mondjuk, egy étteremben nem értik mit mond a felszolgáló.* (Jázmin, 34, 2013.06.03.)

Mások úgy költöztek Angliába, hogy nem rendelkeztek ottani ismerősökkel. Balázs, akit korábban már bemutattunk, szállodai portásként, majd takarítóként tudott elhelyezkedni. Annak ellenére, hogy soha nem tanult angolul, és Nagy-Britannia nem volt a fő célország, ahova vágyott volna, az angol nyelvnek mégis központi szerepe volt a migrációs döntésében:

> *Az első választásom Svédország volt, mert a sógorom ott él, és úgy gondoltam, hogy mégis jobb, ha legalább egyvalaki van, aki segíthet; de svédül nem beszélek, angolul is csak egy kicsit, és ha már egy új nyelvet kell megtanulnom, akkor inkább ne a svéd legyen az, amit az életben nem használnék. A második választásom Ausztrália volt, majd Új-Zéland, de negyvenhét évesen, nyelvtudás nélkül, lehetetlen. (…) És akkor maradt Anglia, ahol sok (…) számos szervezet van az interneten, és ők mindent elintéznek neked.* (Balázs, 47)

A Balázs szavaiból kiolvasható érvelési irányvonal másokra is jellemző lehet, akik nyelvtudás nélkül érkeztek, és „gyenge" ismeretségi kötelékekkel rendelkeztek Nagy-Britanniában. Viselkedési közgazdaságtani nézőpontból hasonló döntések a várható haszon maximalizálásaként könyvelhetők el: amennyiben a Svédországba vagy Angliába vándorlás kockázata nagyjából egyforma – adva, hogy létezik az úgynevezett *migrációs ipar*, amely „mindent elintéz neked", és amire a következő részben térünk ki –, az angol nyelv, mint *a* globális világnyelv elsajátításának lehetősége egy olyan járulékos haszonként értelmeződik, amely a migrációs projektet követően, illetve annak meghiúsulása esetén is megmarad.

Az online migrációs ipar jelentősége

Mint azt korábban említettük, éves szinten 2013-ban valósult meg a legnagyobb arányú magyar bevándorlás Nagy-Britanniában, és a terepmunka idején az úgynevezett *migrációs ipar* virágzott. Garapich (2008) meghatározása szerint a szolgáltatóipar e sajátos ágazata „társadalmi szereplők és kereskedelmi intézmények egy olyan specializált csoportja, amely közvetlen hasznot húz nemcsak az emberek mobilitásából, hanem az új környezetbe való hatékony beilleszkedésből is" (Garapich 2008: 736). Minthogy az említett első funkciót egyre inkább az olcsó repülési lehetőségeket biztosító multinacionális légi szállító cégek veszik át, a migránsok „beilleszkedésével" kapcsolatos szolgáltatások szerepe egyre inkább felerősödik a migrációs ipar számára. Jelenleg számos

cég létezik, amelyik különféle szolgáltatásokat nyújt a Londonba költözni vágyó magyarok számára, elősegítve a korábban említett „úttörő" jellegű mobilitást.

A terepmunka megvalósítása érdekében a legismertebb ilyen cég szolgáltatásait vettük igénybe. A cég, melyet 2004 februárjában alapítottak, Londonban és Budapesten egyaránt rendelkezik irodával, és a brit fővárosban biztosít rövid, illetve hosszú távú lakhatási lehetőségeket. A szállásközvetítés mellett egyéb ingyenes szolgáltatásokat is nyújt, például álláskeresési tanácsadást, életrajzszerkesztést, vagy a bankszámlanyitáshoz és NI szám kérelmezéséhez szükséges interjúidőpontok leegyeztetését. Fizetett szolgáltatásként az újonnan érkezetteket egy ugyancsak magyar tulajdonban lévő helyi taxiscég az érkezési helyről az előre lefoglalt szálláshelyre vagy a cégközpontba is elszállíthatja. A cég továbbá fenntart egy havi információs magazint és egy honlapot, ahol más magyar illetőségű cégek is hirdethetnek. A honlapon elérhető információ szerint a terepmunka idején a cég 120 lakással rendelkezett, amely mindössze 600 szobát és stúdiólakosztályt foglalt magába. A szobák többsége egy- vagy kétágyas, és a lakhatáshoz szükséges alapfelszerelésekkel rendelkezik, szélessávú internetes hozzáférést biztosítva lakóinak. Az ingatlanok többnyire London északi, északnyugati és északkeleti kerületeiben találhatóak, nagyjából ott, ahol a *3. térkép* tanúsága szerint a legtöbb magyar lakik.

Persze nem minden újonnan érkező talál szállást hasonló közvetítő cégeken keresztül, és a legtöbben egy kezdeti időszak után átköltöznek egy kevesebb lakóval megosztott és jobban felszerelt lakásba. A terepmunkát megelőző egy év folyamán érkezett interjúalanyaink szinte mindegyike tervezte, hogy továbbköltözik az akkori szálláshelyéről, és ezzel beleilleszkednek a Trevena, McGhee és Heath (2013: 684) által megállapított „lakóhelyi hipermobilitás" jelenségébe. Ettől függetlenül a fentebb leírt feltételek az olyanok számára is lehetővé teszik a zökkenőmentes kivándorlást, akik nem rendelkeznek ismerősökkel, és az angol nyelvet sem beszélik.

Munkaközvetítő ügynökségek és egyéni toborzók is aktívan jelen vannak az internetes fórumokon és a közösségi médiacsoportokban, növelve ezáltal a migránsok magabiztosságát, és biztosítva az áttelepülés sikerét, az ilyen jellegű közvetítés ismert kockázatai ellenére (Garapich 2008, Trevena et al. 2013). Amint az az interjúkból is kiderült, több szállás- és munkaközvetítő cég meglehetősen rossz hírnevet szerzett magának, és sokan megosztják saját tapasztalataikat különböző internetes felületeken, ahonnan a kivándorolni tervezők is informálódhatnak. A különböző közvetítő cégek és magánemberek, valamint az aktuális információ megosztását elősegítő internetes oldalak és az ott tevékenykedők együttese teszi ki az „online migrációs ipart", amely egy általános tényező a széleskörűen hozzáférhető internet korszakában lezajló migrációs folyamatokban, és nem elhanyagolható mozgatóeleme az új magyar vándormozgásoknak.

Összefoglaló megjegyzések

Jelen tanulmány célja az volt, hogy a magyarok egyesült királysági migrációjának néhány fontosabb jellegzetességét leírja, és a kirajzolódó főbb jelenségek magyarázatához támpontokkal szolgáljon. Összefoglalva a fentebb leírtakat, azt láthattuk, hogy a magyarok migrációja némileg eltér az EU-hoz ugyancsak 2004-ben csatlakozott országok polgárai mozgásainak a trendjétől, és a legtöbb magyar az elmúlt két-három év folyamán vándorolt az Egyesült Királyságba. Egy saját számítási módszert alkalmazva a tanulmány 86 000 fő körülire becsüli az Egyesült Királyságban élő magyar állampolgárságú tartós bevándorló munkavállalók számát a 2015-ös év első harmadában. Megállapítottuk továbbá, hogy az új magyar migránsok kevesebb mint fele marad tartósabban az Egyesült Királyságban, és hogy ez a „mozgékonysági arány" magasabb a magyarok esetében, mint például a lengyeleknél, akik az egyesült királysági kelet-közép-európai bevándorlók túlnyomó többségét teszik ki.

A tanulmány második felében kvalitatív interjúadatokra alapozva a statisztikai adatok által felállított kép mögé néztünk, arra keresve a választ, hogy milyen fő okok rajzolódnak ki a magyarok migrációs szándéka mögött, miként valósították meg terveiket, milyen nehézségekbe ütköztek a migráció korai szakaszában, és milyen eszközök segítségével vették az adódó akadályokat. A rendelkezésre álló interjúanyag alapján különféle közpolitikai döntések visszás hatásaira hívtuk fel a figyelmet, valamint kiemeltük a nyelvismeret és a migrációs ipar szerepét.

Nehéz felmérni, hogy milyen jövőbeni folyamatok fogják inkább jellemezni a magyarok mobilitását. Mint korábban említettük, az MTA által végzett internetes felmérés az általunk megállapított mobilitási rátával ellentétben egy kimagasló arányú hosszú távú maradási szándékra mutatott rá. Ugyanakkor az Európai Unió által biztosított jogoknak és szabadságoknak köszönhetően az „otthon" és az „itthon" közötti köztes állapotok is könnyen megvalósíthatóak. Saját interjúalanyaink többsége – Eade, Drinkwater és Garapich (2007) tipológiáját követve – leginkább a „keresők" (*searchers*) osztályába sorolható be, akik nyitva hagyják a hazatérés kérdését, és egyelőre az angol szakmai és társadalmi ranglétrán való előrehaladást tűzik ki célul. Lévén, hogy többnyire „fiatalok, individualisták és ambiciózusak", – Eade, Drinkwater és Garapich (2007) jellemzése szerint – „a nemzetállami kerethez való idomulásnak az elutasítása részükről, a rugalmas, liberalizált és egyre inkább transznacionális, posztmodern kapitalista munkaerő-piachoz való alkalmazkodásukat emeli ki" (Eade et al. 2007: 11). Számukra a köztes lét nem egy megoldandó problémaként mutatkozik, hanem életstílusként.

IRODALOM

Anderson, Bridget – Ruhs, Martin – Rogaly, Ben – Spencer, Sarah 2006: *Fair enough? Central and East European migrants in low-wage employment in the UK*. Joseph Rowntree Foudation, York. https://www.compas.ox.ac.uk/publications/reports-and-other-publications/changingstatus/fair-enough/. Letöltve: 2015. 05. 20.

Åslund, Anders 2010: *The last shall be the first: The East European financial crisis*. Peterson Institute, Washington.

Bahna, Miloslav 2008: Predictions of migration from the new member states after their accession into the European Union: Successes and failures. *International Migration Review*, 42(4), 844–860.

Bauer, Thomas K. – Zimmermann, Klaus F. 1999: *Assessment of possible migration pressure and its labour market impact following EU enlargement to Central and Eastern Europe*. IZA Research Report No. 3. IZA, Bonn.

Bauere, Viktorija – Densham, Paul – Millar, Jane – Salt, John 2007: Migrants from Central and Eastern Europe: Local geographies. *Population Trends*, 129, 7–19.

Black, Richard (ed.) 2010: *A continent moving west?: EU enlargement and labour migration from Central and Eastern Europe*. Amsterdam University Press, Amsterdam.

Boden, Peter – Rees, Phil 2010: Using administrative data to improve the estimation of immigration to local areas in England. *Journal of the Royal Statistical Society*, 173(4), 707–731.

Castles, Stephen – Miller, Mark J. 2009: *The age of migration: International population movements in the modern world.* 4th ed. Palgrave Macmillan, Basingstoke, NY.

Census Office for Northern Ireland 2011: QS206NI: Country of birth. Full details (Online adatbázis). http://www.ninis2.nisra.gov.uk/Download/Census%202011_Excel/2011/QS206NI.xls. Letöltve: 2015. 05. 20.

Department for Work and Pensions 2015: National Insurance Number (NINo) registrations to adult overseas nationals entering the UK (Online adatbázis). https://sw.stat-xplore.dwp.gov.uk/webapi/jsf/dataCatalogueExplorer.xhtml. Letöltve: 2015. 05. 25

Drinkwater, Stephen – Garapich, Michal 2011: *Using survey data to identify migration patterns*. WISERD Methods Briefing Series, Wales Institute of Social and Economic Research, Data and Methods, Cardiff.

Dustmann, Christian – Fabbri, Francesca 2003: Language proficiency and labour market performance of immigrants in the UK. *The Economic Journal*, 113(489), 695–717.

Eade, John – Drinkwater, Stephen – Garapich, Michal 2007: *Class and ethnicity: Polish migrants in London*. Research Report for the RES-000-22-1294 ESRC project. ESRC, Swindon.

El.Stat 2011: *Πίνακες απογραφής 2011* (Online adatbázis). Hellenic Statistical Authority. http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-cencus2011 tables. Letöltve: 2015. 05. 25.

Emmel, Nick 2013: *Sampling and choosing cases in qualitative research: A realist approach*. Sage, London

Engbersen, Godfried – Snel, Erik – Boom, Jan de 2010: 'A van full of Poles': Liquid migration from Central and Eastern Europe. In Black, Richard (ed.): *A continent moving west?: EU enlargement and labour migration from Central and Eastern Europe*. Amsterdam University Press, Amsterdam, 115–140.

European Commission 2013a: *Standard eurobarometer 80: European citizenship*. Autumn 2013. European Commission, Brussels. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb80/eb80_en.htm.

European Commission 2013b: *Standard eurobarometer 80: Public opinion in the European Union*. Autumn 2013. European Commission, Brussels. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb80/eb80_en.htm.

Eurostat 2015: Population on 1 January by five year age group, sex and citizenship (migr_pop1ctz). http://ec.europa.eu/eurostat/data/database. Letöltve: 2015. 05. 20.

Favell, Adrian 2008: The new face of East–West migration in Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(5), 701–716.

Favell, Adrian – Nebe, Tina M. 2009: Internal and external movers: East-West migration and the impact of EU Enlargement. In Recchi, Ettore – Adrian Favell (eds.): *Pioneers of European integration: Citizenship and mobility in the EU*. Edward Elgar, Cheltenham, 205–224.

Fox, Jon E. – Morosanu, Laura – Szilassy, Eszter 2012: The racialization of the new European migration to the UK. *Sociology*, 46(4), 680–695.

Garapich, Michal P. 2008: The migration industry and civil society: Polish immigrants in the United Kingdom before and after EU enlargement. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(5), 735–752.

Gödri Irén – Feleky Gábor Attila 2013: Elvándorló fiatalok? Migrációs tervek a magyarországi 18–40 évesek körében. *KorFa Népesedési Hírlevél*, 13(5). http://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/korfa/issue/view/283. Letöltve: 2015. 05. 25.

INSEE 2008: *Population immigrée, population étrangère en 2008* (Online adatbázis). Institut national de la statistique et des études économiques. http://www.insee.fr/fr/themes/detail.asp?reg_id=0&ref_id=pop-immigree-pop-etrangere-2008. Letöltve: 2015. 05. 25.

INSEE 2011: *Base de tableaux détaillés: Nationalité et immigration en 2011* (Online adatbázis). Institut national de la statistique et des études économiques. http://www.insee.fr/fr/themes/detail.asp?reg_id=99&ref_id=td-nationalite-11. Letöltve: 2015. 05. 25.

Jivraj, Stephen – Simpson, Ludi – Marquis, Naomi 2012: Local distribution and subsequent mobility of immigrants measured from the school census in England. *Environment and Planning A*, 44(2), 491–505.

Johnston, Ron – Khattab, Nabil – Manley, David 2015: East versus West? Over-qualification and earnings among the UK's European migrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(2), 196–218.

Kapitány Balázs – Rohr Adél 2013: A Magyarországon állandó lakcímmel rendelkező 18–49 éves magyar állampolgárok mintegy 7,4 százaléka tartózkodik jelenleg tartósan külföldön. *KorFa Népesedési Hírlevél*, 13(3). http://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/korfa/issue/view/281. Letöltve: 2015. 05. 25.

Központi Statisztikai Hivatal 2014: *Magyarország, 2013*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.

Kupiszewski, Marek 2002: How trustworthy are forecasts of international migration between Poland and the European Union? *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28(4), 627–645.

Lados Gábor – Hegedűs Gábor 2012: A re-migráció európai és hazai lehetőségeinek értékelése a munkaerőpiac szempontjából. In Nyári Diána (szerk.): *Kockázat – Konfliktus – Kihívás. A VI. Magyar Földrajzi Konferencia, a MERIEXWA nyitókonferencia és a Geográfus Doktoranduszok Országos Konferenciájának Tanulmánykötete*. Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 509–523.

Makó Ágnes – Tóth István János 2014: *Hol szeretnék továbbtanulni? Harminc magyarországi állami gimnáziumban tanulók körében végzett adatfelvétel eredményei*. MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet, Budapest. http://gvi.hu/kutatas/10/hol_szeretnek_tovabbtanulni. Letöltve: 2014. 11. 10.

McDowell, Linda 2008: Old and new European economic migrants: Whiteness and managed migration policies. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35(1), 19–36.

Moreh, Chris 2014: A decade of membership: Hungarian post-accession mobility to the United Kingdom. *Central and Eastern European Migration Review*, 3(2), 79–104.

MTA 2014: Menjek vagy maradjak?, *Figyelő Online*, Június 5. http://figyelo.hu/cikkek/404903-menjek-vagy-maradjak. Letöltve: 2015. 05. 20.

National Records of Scotland 2013: Table QS203SC: Country of birth (Online adatbázis).

http://www.scotlandscensus.gov.uk/ods-web/data-warehouse.html. Letöltve: 2015. 05. 20.

Office for National Statistics 2013a: CT0161: Passports held by year of arrival in the UK by country of birth (national) (Online adatbázis). http://www.ons.gov.uk/ons/rel/census/2011-census-analysis/social-and-economic-characteristics-by-length-of-residence-of-migrant-populations-in-england-and-wales/rft5---ct0161.xls. Letöltve: 2015. 05. 20.

Office for National Statistics 2013b: QS204EW: Main language (detailed) (Online Database). https://www.nomisweb.co.uk/census/2011/qs204ew. Letöltve: 2015. 05. 20.

Office for National Statistics 2014a: Population by country of birth and nationality, 2013 (Online adatbázis). http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcm%3A77-326579. Letöltve: 2015. 05. 20.

Office for National Statistics 2014b: QS213EW: Country of birth (expanded) (Online adatbázis). http://www.ons.gov.uk/ons/rel/census/2011-census/quick-statistics-for-england-and-wales-on-national-identity--passports-held-and-country-of-birth/rft-qs213ew.xls. Letöltve: 2015. 05. 20.

Parutis, Violetta 2014: "Economic migrants" or "middling transnationals"? East European migrants' experiences of work in the UK. *International Migration*, 52(1), 36–55.

Portes, Jonathan – French, Simon 2005: *The impact of free movement of workers from Central and Eastern Europe on the UK labour market: Early evidence*. Working Paper no. 18, Department for Work and Pensions, Leeds.

Sassen, Saskia 1988: *The mobility of labor and capital: A study in international investment and labor flow*. Cambridge University Press, Cambridge.

SEEMIG 2014: *Helyzetkép a magyarországi elvándorlásról* [Sajtótájékoztató anyaga]. http://www.seemig.eu/downloads/pressroom/SEEMIGpressmaterialBudapest15October2014.pdf. Letöltve: 2015. 05. 20.

Simpson, Ludi – Finney, Nissa 2009: Spatial patterns of internal migration: Evidence for ethnic groups in Britain. *Population, Space and Place*, 15(1), 37–56.

Statistisches Bundesamt 2014: *Wanderungsstatistik* (12711) (Online adatbázis). https://www-genesis.destatis.de/genesis/online/. Letöltve: 2015. 05. 20.

Szoke, László 1992: Hungarian perspectives on emigration and immigration in the new European architecture. *International Migration Review*, 26(2), 305–323.

Trevena, Paulina – McGhee, Derek – Heath, Sue 2013: Location, location? A critical examination of patterns and determinants of internal mobility among post-accession Polish migrants in the UK. *Population, Space and Place*, 19(6), 671–687.

HUNGARIAN MIGRANTS IN THE UNITED KINGDOM: DEMOGRAPHIC, GEOGRAPHIC AND SOCIOLOGICAL ASPECTS

Abstract

This paper examines Hungarian migration to the United Kingdom following EU accession. Migration from Hungary has generally been low both before and after accession, but trends have recently started to change. Based on the available statistical data, the first part of the paper explores the volume, key demographics and geographical distribution of this migration. The author estimates the current number of first-generation Hungarian migrants in the United Kingdom to be at around 86,000, more than one third of whom reside in London. Hungarian migrants are also shown to be young, balanced in terms of gender, and mobile – with more than half of the migrants registering for National Insurance Numbers re-migrating in less than two years.

To give a human face to the phenomenon, the second part of the paper analyses narrative interviews collected during a 2013 ethnographic fieldwork in London, highlighting the role of economic decline, policy miscalculations, language competence and the online migration industry in shaping the motivations, aims and accommodation of migrants. The data analysed in the paper also suggests that migration from Hungary is likely to intensify in the years to come, and that the freedoms and rights conferred by EU membership are allowing a highly complex configuration of migration patterns and modalities, urging a reconsideration of the dialectic between temporality and settlement.